Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 11ης Ιουνίου 2026 *

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των καταναλωτών – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές – Άρθρο 6, παράγραφος 1, και άρθρο 7, παράγραφος 1 – Σύμβαση δανείου συνδεδεμένου με ξένο νόμισμα, η οποία περιέχει καταχρηστικές ρήτρες – Αποτελέσματα της διαπίστωσης του καταχρηστικού χαρακτήρα ρήτρας – Ακυρότητα της σύμβασης – Εκατέρωθεν αξιώσεις προς επιστροφή των καταβληθέντων – Δικαίωμα του καταναλωτή σε νόμιμους τόκους υπερημερίας επί των ποσών που ενέχεται να του επιστρέψει ο επαγγελματίας – Εθνική νομολογία κατά την οποία οι νόμιμοι τόκοι υπερημερίας οφείλονται από την ημερομηνία κοινοποίησης της όχλησης, εφόσον σε αυτήν αναφέρεται το ακριβές ποσό της επιδιωκόμενης απαίτησης – Αποτρεπτικό αποτέλεσμα της απαγόρευσης των καταχρηστικών ρητρών – Αρχή της αποτελεσματικότητας»

Στην υπόθεση C-903/24 [Zmarka] [i],

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας, Πολωνία) με απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2024, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Δεκεμβρίου 2024, στο πλαίσιο της δίκης

DJ,

PJ

κατά

Santander Bank Polska S.A.,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους N. Jääskinen, προεδρεύοντα του τμήματος, R. Frendo (εισηγήτρια) και A. Kornezov, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: R. Norkus

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

[i] Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Santander Bank Polska S.A., εκπροσωπούμενη από την A. Karpińska και τον B. Kubiak, radcowie prawni,

– η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,

– η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Pimenta και την A. Rodrigues,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον P. Kienapfel και την A. Szmytkowska,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ 1993, L 95, σ. 29), καθώς και της αρχής της αποτελεσματικότητας.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των DJ και PJ, καταναλωτών, και, αφετέρου, της Santander Bank Polska S.A. (στο εξής: SBP), τράπεζας εδρεύουσας στην Πολωνία, με αντικείμενο την αγωγή που άσκησαν οι δύο καταναλωτές ζητώντας, μεταξύ άλλων, την καταβολή νόμιμων τόκων υπερημερίας επί των ποσών που είχαν καταβάλει στην SBP σε εκτέλεση σύμβασης δανείου η οποία κηρύχθηκε άκυρη λόγω των καταχρηστικών ρητρών που περιείχε.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η εικοστή τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 αναφέρει ότι «οι δικαστικές αρχές και τα διοικητικά όργανα [των κρατών μελών] πρέπει να διαθέτουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα ώστε να θέτουν τέρμα στην εφαρμογή των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές».

4 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

5 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.»

Το πολωνικό δίκαιο

Ο αστικός κώδικας

6 Το άρθρο 385^1, παράγραφοι 1 και 2, του ustawa – Kodeks cywilny (νόμου περί του αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U. του 1964, αριθ. 16, θέση 93), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), έχει ως ακολούθως:

«1. Οι ρήτρες σύμβασης που συνάπτεται με καταναλωτή οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή εάν διαμορφώνουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατά τρόπο που αντιβαίνει στα χρηστά ήθη και πλήττει σοβαρά τα συμφέροντά του. Αυτό δεν ισχύει για τις ρήτρες που καθορίζουν τις κύριες παροχές των συμβαλλομένων μερών, ιδίως το τίμημα ή την αμοιβή, εφόσον είναι διατυπωμένες με σαφήνεια.

2. Εάν μια συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για τον καταναλωτή σύμφωνα με την παράγραφο 1, η σύμβαση παραμένει κατά τα λοιπά δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη.»

7 Το άρθρο 481 του αστικού κώδικα ορίζει τα εξής:

«1. Εάν ο οφειλέτης καταστεί υπερήμερος ως προς την εκπλήρωση χρηματικής παροχής, ο δανειστής δύναται να απαιτήσει τόκους υπερημερίας ακόμη και αν δεν υπέστη ζημία ή ακόμη και αν η υπερημερία οφείλεται σε γεγονότα για τα οποία δεν ευθύνεται ο οφειλέτης.

2. Εάν δεν έχει καθοριστεί επιτόκιο υπερημερίας, οφείλονται νόμιμοι τόκοι υπερημερίας […]

[…]»

Ο κώδικας πολιτικής δικονομίας

8 Το άρθρο 203, παράγραφος 4, του ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (νόμου περί κώδικα πολιτικής δικονομίας), της 17ης Νοεμβρίου 1964 (Dz. U. του 1964, αριθ. 43, θέση 296), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, προβλέπει τα εξής:

«Το δικαστήριο μπορεί να κηρύξει απαράδεκτη την παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής, καθώς και την ολική ή μερική παραίτηση από την αγωγική αξίωση, μόνον εφόσον από τις περιστάσεις της υποθέσεως προκύπτει ότι η παραίτηση είναι αντίθετη προς τον νόμο ή τις αρχές της κοινωνικής συμβίωσης ή σκοπεί στην καταστρατήγηση του νόμου.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

9 Στις 26 Σεπτεμβρίου 2008 οι DJ και PJ συνήψαν με τη SBP σύμβαση δανείου συνδεδεμένου με το ελβετικό φράγκο, διάρκειας 348 μηνών, δυνάμει της οποίας η SBP τούς χορήγησε δάνειο ύψους 50 000 πολωνικών ζλότι (PLN) (περίπου 11 500 ευρώ) (στο εξής: επίμαχη σύμβαση). Σύμφωνα με τους όρους της επίμαχης σύμβασης, οι μηνιαίες δόσεις του δανείου θα καταβάλλονταν σε πολωνικά ζλότι κατόπιν μετατροπής τους με βάση την τιμή αγοράς του ελβετικού φράγκου στον πίνακα συναλλαγματικών ισοτιμιών της τράπεζας που θα ίσχυε κατά την ημερομηνία της καταβολής (στο εξής: ρήτρες μετατροπής).

10 Κατά το χρονικό διάστημα από τις 3 Οκτωβρίου 2008 έως τις 12 Ιουλίου 2022, οι DJ και PJ κατέβαλαν στην SBP, σε εκτέλεση της επίμαχης σύμβασης, ποσό ύψους 54 290,71 PLN (περίπου 12 500 ευρώ).

11 Στις 25 Ιουλίου 2022 κοινοποιήθηκε στην SBP εξώδικη δήλωση των DJ και PJ, στην οποία αυτοί υποστήριξαν ότι η επίμαχη σύμβαση ήταν άκυρη λόγω των καταχρηστικών ρητρών που περιείχε. Με την εξώδικη αυτή πράξη οι DJ και PJ όχλησαν την SBP καλώντας την να τους αποδώσει, εντός 30 ημερών, «ποσό ίσο με το άθροισμα όλων των πληρωμών στις οποίες αυτοί είχαν προβεί, δυνάμει [της επίμαχης σύμβασης], προς κάλυψη των τοκοχρεωλυτικών δόσεων του δανείου».

12 Στις 18 Νοεμβρίου 2022 οι DJ και PJ άσκησαν αγωγή ενώπιον του Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακού δικαστηρίου Βαρσοβίας, Πολωνία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, ζητώντας να κηρυχθεί άκυρη η επίμαχη σύμβαση λόγω του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών μετατροπής και να υποχρεωθεί η SBP να τους αποδώσει το ποσό των 54 290,71 PLN (περίπου 12 500 ευρώ), το οποίο αντιστοιχούσε στο άθροισμα των μηνιαίων δόσεων που αυτοί της είχαν καταβάλει σε εκτέλεση της σύμβασης, πλέον νόμιμων τόκων υπερημερίας από τις 17 Αυγούστου 2022 έως την εξόφληση.

13 Η SBP υποστήριξε, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ότι η επίμαχη σύμβαση ήταν έγκυρη καθόσον δεν περιείχε καταχρηστικές ρήτρες και ζήτησε την απόρριψη της αγωγής.

14 Στις 25 Ιουλίου 2024 η SBP προέβαλε, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ένσταση συμψηφισμού της ανταπαίτησής της ποσού 50 000 PLN (περίπου 11 500 ευρώ), το οποίο αντιστοιχούσε στο κεφάλαιο του δανείου που είχαν λάβει οι DJ και PJ, με την απαίτηση που αυτοί διεκδικούσαν ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου, με συνέπεια στις 6 Νοεμβρίου 2024 οι ενάγοντες της κύριας δίκης να παραιτηθούν από την αγωγή τους κατά το μέρος που αφορούσε το ποσό των 50 000 PLN (περίπου 11 500 ευρώ), εμμένοντας στην αγωγή για το υπόλοιπο ποσό.

15 Με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2024, το αιτούν δικαστήριο απεφάνθη μερικώς επί της αγωγής κηρύσσοντας άκυρη την επίμαχη σύμβαση, με το σκεπτικό ότι οι ρήτρες μετατροπής ήταν καταχρηστικές και ότι η σύμβαση δεν μπορούσε να εξακολουθήσει να ισχύει χωρίς αυτές. Με διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2024, το αιτούν δικαστήριο κήρυξε καταργηθείσα την ενώπιόν του δίκη ως προς το αίτημα καταβολής του ποσού των 50 000 PLN (περίπου 11 500 ευρώ).

16 Κατά τα λοιπά, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, όσον αφορά το αίτημα καταβολής του ποσού των 4 290,71 PLN (περίπου 1 000 ευρώ), η αγωγή των DJ και PJ είναι βάσιμη. Αντιθέτως, ως προς το αίτημα να υποχρεωθεί η SBP να τους καταβάλει νόμιμους τόκους υπερημερίας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι διατηρεί αμφιβολίες σε σχέση με τον καθορισμό της ημερομηνίας από την οποία πρέπει να αρχίσουν να υπολογίζονται οι τόκοι.

17 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως οι εν λόγω τόκοι πρέπει να επιδικαστούν από την ημερομηνία κοινοποίησης στην SBP της όχλησης, ήτοι της εξώδικης δήλωσης, ή μόνον από την ημερομηνία της επίδοσης στην τράπεζα του εισαγωγικού δικογράφου, ήτοι της αγωγής. Η απορία αυτή του αιτούντος δικαστηρίου συνδέεται με το γεγονός ότι οι DJ και PJ δεν ανέφεραν, στο έγγραφο της εξώδικης δήλωσης, το ακριβές ποσό της προβαλλόμενης κατά της SBP απαίτησής τους, ενώ στο δικόγραφο της αγωγής το ποσό αυτό προσδιορίστηκε, πλέον, με ακρίβεια. Ως εκ τούτου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται μήπως πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι τόκοι υπερημερίας αρχίζουν να υπολογίζονται μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο επαγγελματίας οχλήθηκε από τον καταναλωτή προς καταβολή του οφειλόμενου σε αυτόν ποσού, υπό την προϋπόθεση ότι το ποσό αυτό προσδιορίστηκε με ακρίβεια στην όχληση.

18 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, μολονότι οι διατάξεις του αστικού κώδικα δεν προβλέπουν καμία τυπική απαίτηση ως προς το περιεχόμενο της όχλησης, στην εθνική νομολογία και τη θεωρία αναφέρεται ότι, ως προϋπόθεση για τη γένεση της υποχρέωσης καταβολής τόκων υπερημερίας, η όχληση πρέπει να περιλαμβάνει αίτημα καταβολής συγκεκριμένου ποσού.

19 Διερωτάται δε μήπως μια τέτοια απαίτηση θέτει αδικαιολόγητα εμπόδια στον καταναλωτή όσον αφορά τη διεκδίκηση των τόκων υπερημερίας που θεωρεί ότι του οφείλονται, και ως εκ τούτου παραβιάζει το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, καθώς και την αρχή της αποτελεσματικότητας. Πράγματι, η απαίτηση αυτή θα σήμαινε ότι, εάν ο καταναλωτής παραλείψει να αναφέρει συγκεκριμένο ποσό στην όχλησή του, ο επαγγελματίας που καλείται να πληρώσει δεν θα είναι υποχρεωμένος να καταβάλει τους αντίστοιχους νόμιμους τόκους υπερημερίας.

20 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η υποχρέωση του εθνικού δικαστηρίου να αφήσει ανεφάρμοστη καταχρηστική συμβατική ρήτρα εμπεριέχει, κατ' αρχήν, αποτελέσματα επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών. Η απουσία πλήρους αποτελέσματος επιστροφής θα ήταν ενδεχομένως δυνατό να διακυβεύσει τον αποτρεπτικό χαρακτήρα τον οποίο το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, επιδιώκει να προσδώσει στη διαπίστωση της καταχρηστικότητας των ρητρών που περιλαμβάνονται σε συμβάσεις συναπτόμενες από επαγγελματία με τους καταναλωτές. Κατά συνέπεια, ο περιορισμός των δικαιωμάτων του καταναλωτή όσον αφορά την επιδίωξη των νόμιμων τόκων υπερημερίας θα αποδυνάμωνε το αποτέλεσμα επιστροφής και, συνακόλουθα, το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, καθώς κατ' ουσίαν θα άφηνε στον επαγγελματία το περιθώριο να αγνοήσει την όχληση του καταναλωτή εφόσον δεν προσδιορίστηκε σε αυτήν το ακριβές ποσό που ο τελευταίος ζητεί να του καταβληθεί.

21 Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, θα μπορούσε, από τη μια πλευρά, να γίνει δεκτό ότι ο καταναλωτής δεν πρέπει, προκειμένου να αρχίσουν να τρέχουν οι τόκοι υπερημερίας, να βαρύνεται με την υποχρέωση να υποδείξει στον επαγγελματία το ακριβές ποσό που αξιώνει να του καταβληθεί. Ειδικότερα, δεδομένου ότι οι τράπεζες είναι εξειδικευμένα ιδρύματα τα οποία χρησιμοποιούν, για τους σκοπούς της δραστηριότητάς τους, χρηματοοικονομικά έγγραφα και συστήματα πληροφορικής, είναι ανά πάσα στιγμή σε θέση να προσδιορίσουν γρήγορα και εύκολα το ποσό των δόσεων που κατέβαλε ορισμένος καταναλωτής καθ' όλη τη διάρκεια του δανείου του ή κατά τη διάρκεια ενός επιμέρους χρονικού διαστήματος.

22 Από την άλλη πλευρά, η υποχρέωση του καταναλωτή να προσδιορίσει το ακριβές ποσό της απαίτησής του προκειμένου να γεννηθεί η υποχρέωση του επαγγελματία προς καταβολή τόκων υπερημερίας θα μπορούσε να θεωρηθεί εύλογη και δικαιολογημένη. Πράγματι, εφόσον ο καταναλωτής αποπληρώνει ο ίδιος τις δόσεις του δανείου του, γνωρίζει τα ποσά που έχει

καταβάλει στην τράπεζα και μπορεί να τα επαληθεύσει ελέγχοντας το ιστορικό του τραπεζικού του λογαριασμού ή να ζητήσει από την τράπεζα να του χορηγήσει σχετική βεβαίωση. Εν προκειμένω, οι DJ και PJ έλαβαν, μία εβδομάδα μετά την κοινοποίηση της εξώδικης δήλωσης, βεβαίωση της τράπεζας στην οποία αναγραφόταν το ποσό όλων των δόσεων του δανείου που είχαν εξοφληθεί μέχρι τότε, και συνεπώς θα μπορούσαν να είχαν κοινοποιήσει εκ νέου την εξώδικη δήλωση, συμπληρώνοντας το ακριβές ποσό της απαίτησής τους. Επιπροσθέτως, οι DJ και PJ εκπροσωπούνται από δικηγόρο, υποκείμενο στην υποχρέωση τήρησης της δέουσας επιμέλειας, της οποίας η παράβαση θα μπορούσε να θεμελιώσει ευθύνη προς αποζημίωση των εντολέων του.

23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν τα άρθρα 6, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13], καθώς και η αρχή της αποτελεσματικότητας, την έννοια ότι αντιτίθενται σε νομολογιακή ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία το δικαστήριο μπορεί να επιδικάσει στον καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί ποσού που αυτός κατέβαλε αχρεωστήτως στον επαγγελματία βάσει καταχρηστικής συμβατικής ρήτρας μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία κοινοποιήθηκε στον επαγγελματία όχληση με αναφορά του ακριβούς ποσού που ο καταναλωτής ζητεί να του επιστραφεί;»

Επί της καταργήσεως της δίκης

24 Κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί μέσο συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, χάρη στο οποίο το μεν παρέχει στα δε τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που τους είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλούνται να αποφανθούν (βλ. διάταξη της 26ης Ιανουαρίου 1990, Falciola, C-286/88, EU:C:1990:33, σκέψη 7, και απόφαση της 29ης Ιουλίου 2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, σκέψη 52 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

25 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι ο δικαιολογητικός λόγος της προδικαστικής παραπομπής δεν έγκειται στη διατύπωση συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά στην ανάγκη αποτελεσματικής επίλυσης μιας ένδικης διαφοράς. Επομένως, εάν προκύπτει ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα είναι πλέον προδήλως αλυσιτελή για την επίλυση της διαφοράς αυτής, το Δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει ότι δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί (απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2022, Banco Cetelem, C-302/21, EU:C:2022:919, σκέψη 31 και η εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

26 Δεδομένου ότι τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής προϋποθέτει ότι εκκρεμεί πράγματι διαφορά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας αυτά καλούνται να εκδώσουν απόφαση που θα λαμβάνει υπόψη την προδικαστική απόφαση, το Δικαστήριο οφείλει να διατάξει την κατάργηση της δίκης οσάκις η υπόθεση της κύριας δίκης έχει καταστεί άνευ αντικειμένου (απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2022, Banco Cetelem, C-302/21, EU:C:2022:919, σκέψη 32 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

27 Εν προκειμένω, στις 4 Νοεμβρίου 2025 το αιτούν δικαστήριο διαβίβασε στο Δικαστήριο τη διάταξή του της 13ης Οκτωβρίου 2025 με την οποία κήρυξε απαράδεκτη, δυνάμει του άρθρου 203, παράγραφος 4, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των

πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, την από 10 Απριλίου 2025 μερική παραίτηση των εναγόντων της κύριας δίκης από το δικόγραφο της ασκηθείσας αγωγής λόγω της απόσυρσης του αιτήματός τους προς καταβολή τόκων υπερημερίας για το χρονικό διάστημα από τις 25 Ιουλίου 2022 έως τις 9 Φεβρουαρίου 2023. Ειδικότερα, αφού επισήμανε ότι μεταξύ των διαδίκων δεν συνήφθη καμία σύμβαση συμβιβασμού και ότι οι ενάγοντες της κύριας δίκης ουδόλως ικανοποιήθηκαν, το αιτούν δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μερική παραίτηση απέβλεπε στην ανάκληση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, και ότι ως εκ τούτου η παραίτηση πρέπει να χαρακτηριστεί ως αντίθετη προς τις αρχές της κοινωνικής συμβίωσης και ως σκοπούσα στην καταστρατήγηση του νόμου.

28 Σε συνέχεια της από 12 Νοεμβρίου 2025 αιτήσεως του Δικαστηρίου για παροχή διευκρινίσεων, την οποία αυτό απηύθυνε δυνάμει του άρθρου 101 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε, με την απάντησή του που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 4 Δεκεμβρίου 2025, ότι η διάταξη της 13ης Οκτωβρίου 2025 δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα και, συνεπώς, έχει ισχύ δεδικασμένου. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι, ανάλογα με την απάντηση του Δικαστηρίου, θα μπορούσαν να επιδικαστούν στους ενάγοντες τόκοι υπερημερίας επί του ποσού της απαίτησής τους για το χρονικό διάστημα από τις 25 Ιουλίου 2022 έως τις 9 Φεβρουαρίου 2023, τούτο δε παρά τη βούληση των εναγόντων να μην αξιώσουν πλέον τόκους για το διάστημα αυτό. Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι οφείλει, στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, να εξετάσει επί της ουσίας το αίτημα των δανειοληπτών να υποχρεωθεί η τράπεζα στην καταβολή νόμιμων τόκων υπερημερίας για το ανωτέρω χρονικό διάστημα, με την κρίση του επί του συγκεκριμένου αιτήματος να εξαρτάται από την απάντηση που θα δώσει το Δικαστήριο στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα.

29 Επομένως, από τον φάκελο της υποθέσεως, όπως αυτός βρίσκεται στη διάθεση του Δικαστηρίου, προκύπτει ότι η απάντηση του Δικαστηρίου στο υποβληθέν ερώτημα παρίσταται αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλείται να κρίνει το αιτούν δικαστήριο.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο οφείλει να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

31 Η SBP και η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, δεδομένου ότι, με αυτήν, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο.

32 Η SBP ισχυρίζεται ότι τα ζητήματα που εγείρονται με το προδικαστικό ερώτημα δεν απαιτούν ερμηνεία της οδηγίας 93/13, η οποία δεν ρυθμίζει τις συνέπειες της ακυρότητας μιας σύμβασης. Όπως προσθέτει, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν μπορεί να αφορά ζητήματα ρυθμιζόμενα από τον Πολωνό νομοθέτη. Συνεπώς, αφενός, δεδομένου ότι ο Πολωνός νομοθέτης έχει ήδη ρυθμίσει ό,τι αφορά τον μηχανισμό της όχλησης και, συνακόλουθα, το απαιτητό των αξιώσεων, η έκδοση από το Δικαστήριο αποφάσεως επί της ουσίας θα συνιστούσε υπέρμετρη επέμβαση στην πολωνική έννομη τάξη. Αφετέρου, η διαφορετική νομική μεταχείριση των δανειοληπτών που τυγχάνουν καταναλωτές σε σχέση με κάθε άλλο δανειολήπτη θα οδηγούσε, ιδίως, σε παράβαση των άρθρων 20 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).

33 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, η οποία στηρίζεται σε σαφή διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, το εθνικό δικαστήριο είναι το μόνο αρμόδιο για την ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του εθνικού δικαίου, ενώ το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται αποκλειστικώς επί της ερμηνείας ή του κύρους νομοθετήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει των πραγματικών περιστατικών που του εκθέτει το εθνικό δικαστήριο (βλ. αποφάσεις της 16ης Μαρτίου 1978, Oehlschläger, 104/77, EU:C:1978:69, σκέψη 4, και της 18ης Δεκεμβρίου 2025, Jouxy κ.λπ., C-296/24 έως C-307/24, EU:C:2025:999, σκέψη 22 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Εν προκειμένω, το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα αφορά ρητώς την ερμηνεία, υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, του άρθρου 6, παράγραφος 1, και του άρθρου 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, αν είναι συμβατή με τις ανωτέρω διατάξεις και την αρχή της αποτελεσματικότητας η νομολογιακή ερμηνεία των εθνικών ρυθμίσεων σχετικά με την οφειλή τόκων υπερημερίας κατά την οποία, σε περίπτωση που σύμβαση δανείου συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή κηρύσσεται άκυρη λόγω των καταχρηστικών ρητρών που περιέχονται σε αυτήν, ο επαγγελματίας μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει στον καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί του ποσού της απαίτησης του τελευταίου υπολογιζόμενους μόνον από τον χρόνο κατά τον οποίο ο καταναλωτής του κοινοποίησε έγγραφο με αναφορά του ακριβούς ποσού που ζητεί να του επιστραφεί.

35 Επομένως, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν η SBP και η Πορτογαλική Κυβέρνηση, το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία νομοθετήματος της Ένωσης.

36 Απόκειται, ως εκ τούτου, στο Δικαστήριο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης βάσει των οποίων θα μπορέσει να αποφανθεί το ίδιο επί της συμβατότητας του εθνικού δικαίου, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από την εθνική νομολογία, με το δίκαιο της Ένωσης

37 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την ερμηνεία των διατάξεων και των αρχών του δικαίου της Ένωσης, είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως και να απαντήσει στο ερώτημα που του υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

38 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, αντιτίθενται σε νομολογιακή ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας κατά την οποία, σε περίπτωση που σύμβαση δανείου συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή κηρύσσεται άκυρη για τον λόγο ότι περιέχει καταχρηστικές ρήτρες χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται, ο επαγγελματίας μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει στον καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί του ποσού της απαίτησης του τελευταίου υπολογιζόμενους μόνον από την ημερομηνία κατά τον οποίο ο καταναλωτής του κοινοποίησε εξώδικη πράξη ή δικόγραφο με αναφορά του ακριβούς ποσού που ζητεί να του επιστραφεί.

39 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 ορίζει ότι τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές.

40 Επιπλέον, δεδομένης της φύσεως και της σπουδαιότητας του δημοσίου συμφέροντος που συνίσταται στην προστασία των καταναλωτών, οι οποίοι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση έναντι των επαγγελματιών, η οδηγία επιβάλλει στα κράτη μέλη, όπως προκύπτει από το άρθρο της 7, παράγραφος 1, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με την αιτιολογική της σκέψη 24, την υποχρέωση να προβλέπουν κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα «προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από επαγγελματία με καταναλωτές» (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2026, Herchoski, C-902/24, EU:C:2026:42, σκέψη 56 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Επομένως, ο εθνικός δικαστής υποχρεούται να μην εφαρμόσει καταχρηστική συμβατική ρήτρα η οποία επιβάλλει την πληρωμή μη οφειλόμενων, όπως αποδεικνύεται, ποσών. Μια τέτοια υποχρέωση εμπεριέχει κατ' αρχήν αποτέλεσμα επιστροφής αναφορικά με τα εν λόγω ποσά στο μέτρο που η απουσία ενός τέτοιου αποτελέσματος θα ήταν ικανή να διακυβεύσει το αποτρεπτικό αποτέλεσμα που επιδιώκει να προσδώσει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, στη διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών που περιλαμβάνονται σε συμβάσεις συναπτόμενες από επαγγελματία με καταναλωτές (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2026, Herchoski, C-902/24, EU:C:2026:42, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι η οδηγία 93/13 δεν ρυθμίζει ρητώς τις συνέπειες της ακυρότητας σύμβασης συναφθείσας μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή μετά την απάλειψη των καταχρηστικών ρητρών που περιέχει η σύμβαση αυτή. Ως εκ τούτου, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν τις συνέπειες από τη διαπίστωση μιας τέτοιας ακυρότητας, εξυπακουομένου ότι οι κανόνες που θεσπίζουν προς τούτο πρέπει να είναι συμβατοί με το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, με τους σκοπούς που επιδιώκει η οδηγία (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2026, Herchoski, C-902/24, EU:C:2026:42, σκέψη 58 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Ελλείψει σχετικής ειδικής νομοθεσίας της Ένωσης, οι λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής της προστασίας των καταναλωτών, την οποία προβλέπει η οδηγία 93/13, εμπίπτουν στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της διαδικαστικής αυτονομίας τους. Εντούτοις, οι κανόνες αυτοί δεν μπορούν να είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που διέπουν παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να διαμορφώνονται κατά τρόπο που να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) [απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2023, Getin Noble Bank (Προθεσμία παραγραφής των αιτήσεων επιστροφής), C-28/22, EU:C:2023:992, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

44 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, την οποία αφορούν οι προβληματισμοί του αιτούντος δικαστηρίου, υπενθυμίζεται ότι κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνική διάταξη καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης πρέπει να εξετάζεται λαμβανομένης υπόψη της θέσης της διάταξης αυτής στην όλη διαδικασία ενώπιον των διαφόρων εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων, της εξέλιξης της διαδικασίας και των ιδιαιτεροτήτων της. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εφόσον παρίσταται ανάγκη, οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η

προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2026, Herchoski, C-902/24, EU:C:2026:42, σκέψη 77 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης εμπεριέχει, ιδίως όσον αφορά τα δικαιώματα που απορρέουν από την οδηγία 93/13, απαίτηση περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 47 του Χάρτη, ισχύει δε, μεταξύ άλλων, ως προς τον καθορισμό των δικονομικών προϋποθέσεων των ενδίκων βοηθημάτων που βασίζονται σε τέτοια δικαιώματα (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2025, Soledil, C-320/24, EU:C:2025:993, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

46 Εν προκειμένω, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι ο αστικός κώδικας δεν προβλέπει καμία απαίτηση όσον αφορά την υποχρέωση προσδιορισμού του ποσού του οποίου την απόδοση ζητεί ο δανειστής με την όχληση. Εντούτοις, κατά την εθνική νομολογία, προκειμένου να παραγάγει έννομα αποτελέσματα όπως το δικαίωμα του δανειστή να απαιτήσει τόκους υπερημερίας, η όχληση πρέπει να περιλαμβάνει αίτημα καταβολής συγκεκριμένου ποσού.

47 Κατά συνέπεια, ένας επαγγελματίας μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει σε καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί ποσού που ο τελευταίος του κατέβαλε αχρεωστήτως βάσει καταχρηστικής συμβατικής ρήτρας μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία κοινοποιήθηκε στον επαγγελματία εξώδικη πράξη ή δικόγραφο με αναφορά του ακριβούς ποσού που ο καταναλωτής ζητεί να του καταβληθεί.

48 Επισημαίνεται, συναφώς, ότι, αφενός, η απαίτηση να αναγράψει ο καταναλωτής, στην εξώδικη πράξη ή το δικόγραφό του, το ακριβές ποσό που ζητεί να του επιστραφεί παρέχει στον επαγγελματία, ως οφειλέτη, τη δυνατότητα να λάβει γνώση του ποσού της οφειλής του και να εκτιμήσει τη βασιμότητα του αιτήματος του καταναλωτή.

49 Αφετέρου, η υποχρέωση προσδιορισμού του ακριβούς ποσού της απαίτησης κατά το στάδιο της όχλησης δεν επιβαρύνει υπέρμετρα τον καταναλωτή, ο οποίος γνωρίζει τα ποσά που κατέβαλε στον επαγγελματία, εν προκειμένω στην τράπεζα, και μπορεί, εν ανάγκη, να τα επαληθεύσει ελέγχοντας το ιστορικό του τραπεζικού του λογαριασμού ή να ζητήσει από την τράπεζα να του χορηγήσει βεβαίωση από την οποία θα προκύπτουν τα ποσά όλων των δόσεων του δανείου που έχουν ήδη αποπληρωθεί.

50 Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 43 της παρούσας αποφάσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι μια τέτοια υποχρέωση καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει στους καταναλωτές η οδηγία 93/13.

51 Πάντως, το γεγονός ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, οι καταναλωτές εκπροσωπούνται από δικηγόρο είναι αδιάφορο στο πλαίσιο της ανάλυσης που προηγήθηκε. Πράγματι, το γενικού χαρακτήρα ζήτημα της αναγραφής ακριβούς ποσού ως προϋπόθεσης για τη δυνατότητα αξίωσης τόκων υπερημερίας πρέπει να επιλυθεί ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων περιστάσεων της εκάστοτε υποθέσεως (πρβλ. απόφαση της 11ης Μαρτίου 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, σκέψη 40).

52 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας, έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου κατά την οποία, σε περίπτωση που σύμβαση δανείου συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή κηρύσσεται άκυρη για τον λόγο ότι περιέχει καταχρηστικές ρήτρες χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται, ο επαγγελματίας μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει στον καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί του ποσού που ο τελευταίος του κατέβαλε αχρεωστήτως σε εκτέλεση της σύμβασης δανείου μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία κοινοποιήθηκε στον επαγγελματία εξώδικη πράξη ή δικόγραφο με αναφορά του ακριβούς ποσού που ο καταναλωτής ζητεί να του επιστραφεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

53 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 6, παράγραφος 1, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας,

έχουν την έννοια ότι:

δεν αντιτίθενται σε νομολογιακή ερμηνεία του εθνικού δικαίου κατά την οποία, σε περίπτωση που σύμβαση δανείου συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή κηρύσσεται άκυρη για τον λόγο ότι περιέχει καταχρηστικές ρήτρες χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να εξακολουθήσει να υφίσταται, ο επαγγελματίας μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει στον καταναλωτή νόμιμους τόκους υπερημερίας επί του ποσού που ο τελευταίος του κατέβαλε αχρεωστήτως σε εκτέλεση της σύμβασης δανείου μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία κοινοποιήθηκε στον επαγγελματία εξώδικη πράξη ή δικόγραφο με αναφορά του ακριβούς ποσού που ο καταναλωτής ζητεί να του επιστραφεί.

(υπογραφές)